

Singular Signature

פרשת לך לך תשע"ב

PARASHAS LECH LECHA

HASHEM said to Abram, "Go for yourself from your land, from your relatives, and from your father's house to the land that I will show you. ²And I will make of you a great nation; I will bless you, and make your name great, and you shall be a blessing. ³I will bless those who bless you, and him who curses you I will curse; and all the families of the earth shall bless themselves by you."

Rashi quotes the Gemara (*Pesachim* 117b) that says that this is a reference to the first blessing in the *Shemoneh Esrei*, called *Abrav*, Patriarchs. It recalls the greatness of Avraham, Yitzchak, and Yaakov, the forefathers of *Klal Yisrael*, in whose merit the Jewish people survive this millennia-long exile. The Gemara says, "One might think that the *berachah* should conclude with all three names. Therefore, the *pasuk* says, 'And you shall be a blessing' — with you, Avraham, they will conclude the *berachah*, and not with them (the other Patriarchs, Yitzchak and Yaakov)."

The Art of Jewish Prayer

R. Lerner

Jews have three Patriarchs—Abraham, Isaac, and Jacob. Abraham's main character trait was that of lovingkindness. It led Abraham to find God by appreciating and recognizing how God gave of His own lovingkindness into the world. Abraham saw this lovingkindness manifested in the world as testimony to God's existence, and Abraham himself served God through his own trait of lovingkindness. When a person has a certain positive trait, he will tend to see it also as it appears in other people, and as it is manifested in other places.

Isaac did not rely solely on his father, Abraham, to teach him about God. Rather, he found God through his own character traits of discipline and self-control. Through this attribute of *gevurah* (self-discipline), Isaac was able to see the clarity of God's spiritual manifestations in the world.

Abraham was tested by God with ten tests, all of which challenged Abraham's view of God as all-loving and all-giving. (Although God is all-loving, discipline plays a role in how He demonstrates this love.) Isaac was able to relate to God's aspect of discipline and judgment—His holding back of giving.

Jacob's attributes of truth and beauty (*tiferet*) were the paths through which he found, served, and related to God. He was able to reconcile the seeming contradictions between God's giving to the world and His holding back from giving, or punishing people. Thus, Jacob drew on his grandfather's lovingkindness and his father's self-control, and integrated the two into his own personality. Like his father and grandfather, he then applied his trait of truth to his perceptions of how God acts in the world.

In this prayer, we repeat the word "God" with the name of each Patriarch. The text could have said that God is the "God of Abraham, Isaac, and Jacob." Instead, it says that He is the "God of Abraham, God of Isaac, and God of Jacob," thereby emphasizing how each Patriarch forged his own relationship with God based on his unique character attributes. It is similarly the task of every Jew to discover, relate to, and serve God according to his or her own primary nature.

The spectrum of all character types of Jews are reflected in the three characters of the forefathers. Every Jew can tap into the spiritual pools of the forefathers in order to learn how to relate to God according to his or her individual nature or circumstances. The Patriarchs serve as models from whom we each can discover our true nature and our way of serving God. This idea of spiritual heritage forms the core of the first blessing of the Amidah, in which we praise God that He has given us a spiritual heritage through which we can always relate to Him.

We start the first prayer of the Amidah, then, by recognizing that God is "our God" and then mentioning that He was God to our forefathers. This shows that each of us should strive to find a personal relationship with God when we pray. Only after finding our own personal connection with God should we draw on the historical relationship between the forefathers and God that also enables us to connect with Him.

There is a rule that the concluding verse and blessing to a prayer encompass within them the most central theme of the prayer that precedes them (*Ma'ain hachasimah somech lechasimah*). Although the *Avot* prayer mentions all three forefathers, it concludes by mentioning only one of them: "Blessed are You, God, Shield of Abraham." Why isn't there a reference to all three forefathers here?

God promised Abraham that He would make him into a great nation, bless him, make his name great, and that he would be a blessing. The promise that Abraham would be a blessing meant that his name would be used in a blessing that Jews say. Thus we end the first prayer of the Amidah by saying only, "Shield of Abraham."

There are several reasons for singling out Abraham. First, Abraham was the person who created an indestructible spiritual inheritance of love of God for his descendants. Of all of the things we have inherited, love is the attribute to which we can relate most easily in creating a relationship with God. Therefore, it becomes the most relevant attribute we have when we pray.

A second reason that we mention Abraham's name is that it is possible for Jews to remove themselves from the merit of their forefathers. When we say that God was the "Shield of Abraham," we emphasize that Jews always have the option of

repenting and returning to the merit of their forefathers. There is always a part of the Jewish soul that remains untouched and untainted by sin. It is that pure part that contains the seeds of the Jew's return to God and the relinking of that person with his or her spiritual heritage. Through this link, any Jew can regain the merit of the forefathers.

This idea is alluded to in a verse in Malachi: "God will return the hearts of the fathers upon the children." According to one interpretation, this verse means that the love of the forefathers will emerge in the hearts of their descendants.

When somebody learns Torah, he educates himself in a myriad of subjects and disciplines: Marital law, torts (damages), the laws of Jewish holidays, and agriculture, to name just a few. The material is studied in depth with an eye towards reaching a practical conclusion. He seeks to understand how each of these matters is supposed to be carried out according to the precepts of the Torah. His view of the world changes as he learns. Before one begins to learn Torah in earnest, the world appears to be a composite of many separate domains.

* There are the many and varied worlds of business, sport, politics, real estate and economics, labor and manufacture, and pleasure. There is no unifying factor to these areas of life, and each one is generally seen as an independent realm with its own set of rules and practices.

A Unified Perspective

But for the person who is completely committed to the study of Torah, there is only one world, a unified laboratory for the fulfillment and practice of the principles of the Torah. All aspects of life find their place within the greater structure of Torah.

The business world is transformed into a living expression of the Talmudic tractates Bava Basra and Bava Metzia and their commentaries. Every possible scenario is subject to analysis, and the appropriate action to be taken in each case depends on the logic of the various sages and halachic authorities. Indeed, the slightest difference of opinion amongst the great commentaries generally leads to some

10 As we have mentioned, Parshas Vayeitzei is an uninterrupted parshah, since it is a story of a continual process of transformation; not just the transformation of Yaakov as an individual, but indeed, his transformation into the nation of Israel, and with it, the transformation of the entire world. Yaakov's world, and the community he brought into it, reached a level of spirituality higher than that of the angels. Indeed, when he experienced the vision of the ladder extending to Heaven, the Torah states "The angels of God were ascending and descending on it," and they saw at the top of the ladder the image of Yaakov engraved on the Throne of Glory.⁷ This does not mean that there were two Yaakov Avinu, one Above and one below. What this means is that Yaakov and the Throne of Glory exist in the same place. Wherever Yaakov Avinu went, he took the Throne of Glory, the ultimate level of spirituality with him, which was reflected in the way he approached every aspect of the world. Every Jew, according to his personal level, should aspire to this type of elevated existence. The circumstances of each person's life must be utilized to this end. Whether one has the opportunity to dedicate his days and nights wholly to the study of the holy Torah, or is involved in the wider beis midrash of the world, the goal is never to lose one's focus on the precepts of the Torah, its maxims, and its guidance. The outside world is full of all the many manifestations of Lavan and Eisav, and it takes

12

ואין להקשות ע"ז שענינו של אברהם אבינו הוא אמונה שהשריש אמונה בכל העולם, למה בסדר המדות נמנה אברהם כנגד מדת החסד ולא אמונה שאינה נחשבת כלל בין המדות. וי"ל בזה דאמונה אינה נחשבת בסדר המדות משום שאמונה היא למעלה מכל המדות, שכל המדות הן במנה וגבול ואמונה היא למעלה מכל מדה, והיא גם שורש כל המדות, וכדוגמא הרי מדת החסד תלויה באמונה, כמשאחז"ל (אבות פ"ג) תן לו משלו שאתה ושלך

יש רק שלושה בני אדם שנאמר עליהם "אלקי", הם האבות הקדושים. "אלקי אברהם" פירושו, שהקב"ה מיוחד שמו על אברהם אבינו, וכן על יצחק אבינו ועל יעקב אבינו. אפילו משה רבינו, שנאמר עליו "עבד ה'", "איש האלקים", אך "אלקי משה" לא נאמר עליו. מלבד האבות הק', רק על כלל ישראל מצינו כן, שנאמר "אלקי ישראל" (שמות כד, י).

הביאור בזה, שהקב"ה מיוחד את שמו רק על אומה שלמה, מפני שהכלי שיכול לקבל את יחוד שמו צריך להיות כלי רחב. לכן אנו מתנאים שהשכינה לא שורה על פחות מעשרים ושהנים אלף איש, כמו שדרשו חז"ל על הפסוק "שובה ה' רבבות אלפי ישראל" (במדבר י, לו ורשי"ט), שזה המספר המינימלי להשראת השכינה.

וּכְּכֵן כָּל אֶחָד מֵהָאֲבוֹת הֵיטָה לוֹ דְּרָגָה שֶׁל עִם שְׁלֵם. הַטַּעַם, כִּי הֵם סָבְלוּ אֶת עוֹלַּת הַשְּׂכִינָה כֹּל חַיֵּיהֶם, וְכֵן מַעֲשֵׂה שְׁעָשׂוּ הָיָה בְּקִשְׁר עִם הַשְּׂכִינָה, זֶה מֵה שְׁאֵמְרוּ חֲז"ל (בריו מו, ו) "האבות הם הם המרכבה", שהם המרכבה שנושאת את השכינה בעולם, ולכן מפרשים כאן חז"ל "ואעשך לגוי גדול", שלאברהם יהיה דין של גוי שלם - לגבי השראת השכינה. "ואברכך", שהגוי הגדול יתרבה עוד יותר, שגם לבני יצחק יהיה דין של גוי גדול, שגם עליו אומרים "אלקי יצחק". "ואגדלה שמך", על יעקב אבינו, שגם עליו אומרים "אלקי יעקב". ואח"כ כתוב "והיה ברכה", זה נאמר על ההתימה, "ברוך אתה ה' מגן אברהם". למה רק באברהם אבינו חותמים? מפני שאברהם הוא המחזיק, וכל מה שיוצא אח"כ - יצחק אבינו ויעקב אבינו - מונה כבר בשורש של אברהם אבינו.

למדנו כאן שהברכה הראשונה של שמונה-עשרה היא הברכה שעוסקת במרכבה. שהאבות הקדושים הם המרכבה. כמו העגלה של המלך שהיא תמיד מוכנה שהמלך יסע בה, כך האבות הק' הם המרכבה. ומזה נהיה עם שלם, כלל ישראל, שהקב"ה ייחד שמו עליהם "אלקי ישראל".

האבות הקדושים היו היחידים שהקב"ה ייחד שמו עליהם, היה להם דין של גוי שלם. "יתן אמת ליעקב חסד לאברהם" (מכילתא, ו, כ), אצילנו מקובל שאברהם שהשלים את עצמו במדת החסד, השלמות שלו בחסד היתה כ"כ גדולה כמו של עם שלם שעוסקים בחסד. ולכן אברהם אבינו היה המרכבה למדת החסד של הקב"ה. וכן יצחק אבינו, שהשלים את עצמו במדת הפחד - היראה, יראתו היתה כמו של אומה שלימה שכולם יראים כל חייהם מהקב"ה, ולכן יצחק היה המרכבה ליראה, וכן יעקב אבינו במדתו של אמת היה מרכבה למדת האמת לאמיתו של הקב"ה. כל אחד במדתו היה ממש שזה לעם שלם שעושים כן.

11 נתיב ישר י"בן חתמ"ן

ובאופן אחר י"ל על יסוד המובא בתורת אבות בשם מרן הס"ק מסלונים ז"ע כ"י מאחז"ל זה, שאברהם השריש מדת האמונה לכל באי עולם, ויצחק השריש מדת היראה כמ"ד פחד יצחק, ויעקב הוא מדת אהבה ויראה כאחד שזוהו תפארת. ואם כי לעבודת ה' צריכים לכל המדות הללו, אעפ"כ העיקר היא מדת האמונה, וע"ז נאמר והיה ברכה בך חתמ"ן, האמונה היא עיקר הכל, שהיא יסוד היסודות לכל התורה ולכל המצוות. עבודת ה' כוללת הרבה מדות ומדרגות, אך כך חתמ"ן, העיקר והשורש לכל הוא אמונה, כמאחז"ל (מכות כג:): בא חבוקק והשמיען על אחת וצדיק באמונתו יחיה. ומביא שם עוד מאמר הרה"ק מקוברין ז"ע, כי מדת האמונה מניעה עד למקומות הגבוהים ביותר, כי שאר ההשגות אינם מגיעים רק עד המקום שהוא משיג, אבל אמונה ענינה שמאמין למעלה מהשגתו, וע"כ מגעת למקום שהוא בלתי מושג.

THE GEMARA in Pesachim (117b) states: "Rebbi Shimon ben Lakish said: 'Perhaps we should end [the blessing of Avos] by mentioning all of them (that is, instead of ending the blessing with 'the Shield of Avraham,' we should end it 'the Shield of Avraham, Yitzchak and Yaakov. It is written v'heyei brachah, and you shall be a blessing. With you [Avraham] we end, we do not end with all of them.'"

There is, however, another way to understand this Gemara. It is brought down (Pesachim 117b) that the first blessing of the Shemoneh Esrei, called Avos, represents Avraham Avinu. The second, called Gevuros, represents Yitzchak Avinu, and the third blessing, Kedushah, represents Yaakov Avinu. Knowing this, we can suggest that the Gemara entertained the idea that all three of these blessings should end by mentioning the name of the Patriarch associated with it, and concluded that only Avos should end with Avraham, and the others should not end with Yitzchak or Yaakov. We must now seek to understand why the brachah of Avos must specifically mention Avraham Avinu.

While a Jew must reflect the qualities of all three Avos, the chasimah, the stamp or hallmark of the Jewish people is chessed LAvraham, the kindness of Avraham Avinu. The attributes of Yitzchak and Yaakov, gevurah and emes, simply round out the fundamental principle embodied by Avraham Avinu. Chazal (Makkos 24a) tell us, "Ba Chabakuk

vehe'emida al achas: Tzaddik be'emunaso yichyeh - Chabakuk came and stood [the Torah] on one [mitzvah]: A righteous man will live with his faith" (Chabakuk 2:4). Chabakuk came and encapsulated all of the Torah into one basic principle: Emunah. Everything goes back to and is built upon Avraham Avinu's principle. Thus, he is the one who symbolizes and completes everything else. Once there is emunah, everything will follow.

Yeshayah HaNavi said, "שמעו אלי רודפי צדק מבקשי ה' הביטו אל" - Hearken to me pursuers of righteousness, seekers of Hashem... look to Avraham your forefather" (Yeshayah 51:1-2). By this, the prophet means that we must look towards Avraham Avinu's conduct for guidance. We can put this to work in the brachah of Avos, as well. The halachah states that one must have kavanah, intent, when reciting Avos. The basic level of kavanah is to understand the plain meaning of the words. But it is certainly possible to add levels to this and occasionally think deeply about the words we are saying. For instance, when we say Elokei Avraham, Elokei Yitzchak, v'Elokei Yaakov, we can ponder the significance of each of their attributes and how they used them to increase Godliness in the world. Since Avraham Avinu is the seal and the imprint of the Jewish people, it is particularly important to meditate upon his actions. This is why the Torah says about Avraham, "V'heyei brachah - And you shall be a blessing".

The Origins of Faith | 25

Wellspring of Faith - Rav Wolfson

You found his heart
faithful before You...³⁵
ומצאת את לבבו
נאמן לפניך...

As we have said, Avraham Avinu was different because of his belief in Hashem. His heart is ne'emani; it is full of emunah. He has a heart that is charged with faith, and he imbued his descendants with this same faith. That is the essential point which makes them different. Their faith is so deep within them and such an essential part of their being that it can be transmitted by inheritance. The defining characteristic of the new species is emunah, a hereditary knowledge of God.

שלו, כאשר יש ליהודי את ההרגשה שאתה ושלך שלו, מדת החסד שלו היא במדרגה אחרת לגמרי, שאינו מרגיש שנתן משהו משלו לזולתו אלא יודע שזה בכלל לא שלו, שהרי אתה ושלך שלו. וכמאמר מרן הס"ק מסלונים ז"ע עה"פ (שה"ש ח) אם יתן איש את כל ביתו באהבה בזה יבוא לו, שהקשה מדוע מגיע לו שיבוא לו בנותנו כל הזן ביתו. ופירש שאם מרגיש שזה הזן ביתו שלו והוא נתן זאת אז בזה יבוא לו, כי במה זה שלו, יהודי צריך להרגיש שכל מה שיש לו אינו שלו בכלל ואין לו שום בעלות על זה. ומכת האמונה הזאת מדת החסד שלו היא כאופן אחר לגמרי, במדרגה גבוהה ביותר. וכן מדת היראה תלויה באמונה, שבמדה שהאמונה יותר בהירה כך היראה יותר גדולה, ואילו כאשר השתחו באמונה קטנה גם היראה היא בהשגה קטנה. וכן גם אהבת ה' וכל שאר המדות והמדרגות בעבודת ה' שרשן אמונה.

ואברהם אבינו שהוא היה ראש לכל האבות היה ראש לכל המאמונים, שהשריש אמונה בכל העולם והשריש אמונה בכלל ישראל. כמאמר חז"ל (שבת צו). בני מאמינים בני מאמינים, היינו שאמונתם היא מהמת שהם בני מאמינים, שאין זה מכתם אלא ירושה היא להם מאברהם אבינו שהשריש אמונה עד סוף כל הדורות, וכפי רש"י שם בני מאמינים שנה' והאמין בה'. ואף שכידוע אמונה היא ענין של דעות ולא של תכונות הנפש, ומה שייך שתעבור בתולדה מאב לבן, אלא שמאת ה' היתה זאת שכת האמונה היא מדרגה על טבעית למעלה מכל המדרגות, ואברהם אבינו השריש אמונה בכל הבריאה, וכדועו אחריו, ועד היום הזה שואב עם ישראל אמונה מכתו, וכל מה שיהודים מסרו נפשם על האמונה בכל הדורות הכל הוא מכת האמונה שנתן הקב"ה לאברהם אבינו.

ועפ"ז י"ל הפסוק ואעשך לגוי גדול, שלא אמר מורעך, שבוה ברכו הקב"ה, ואעשך - אותך, שממך ומעצמך דהיינו ממדתך שהיא אמונה, אעשה גוי גדול, גוי של אמונה ועם החי עם אמונה, היונק כל תיותו מאמונה, וכל מדרגותיו תלויות באמונה. וזו הברכה הגדולה ביותר לאברהם אבינו, לא רק

שמורעך אעשה גוי גדול אלא שממך עצמך דהיינו ממדת האמונה שלך אעשה לגוי גדול. ומבואר בזה ג"כ אומרו ואכריכך וזה שאומרים אלקי יצחק, שזו באמת ברכה לאברהם אבינו כפשוטו, דהרי כח זה של אלקי יצחק שתקב"ה מתייחס על יצחק הוא ג"כ רק מכת האמונה שהשריש אברהם אבינו, שרק מזה באה מדת היראה פחד יצחק. וכן ואגדלה שמך זהו שאומרים אלקי יעקב, שמדת התפארת היא ג"כ רק מכת אמונת אברהם, שכל המדות תלויות באמונה. וגמצא כי כל אלו הברכות לאמיתו של דבר הן ברכות לאברהם אבינו בעצמו, שברכו הקב"ה שמדת האמונה שהשריש תתקיים אצל האבות ובכל הדורות. וזהו והיה ברכה שבך תותמין עד סוף כל הדורות.

וכך תותמין. ההתחלה ליהודי כאשר הוא אוחז במדרגות הנמוכות ביותר, היא באמונה, מדתו של אברהם שהיה תחלה וראש לעולם התיקות. ובך תותמין, עד סוף כל דרגיו. ובזכות אמונה נגאלו אבותינו ממצרים ובזכות אמונה עתידין להגאל, גאולת הכלל היא בזכות אמונה, וגאולת הפרט היא בזכות אמונה, שכל החיות של יהודי תלויה לפי מדת האמונה שבו.

How foolish are those who think that the weaker will, by and of itself, causes the person to adopt the fallacy, knowing very well that it is a fallacy. They fail to explain why the stronger will does not induce the person to adopt the true argument which he is well aware of. The fact is that a human being can grasp hold of the truth, in which case the weaker will departs, with all its illusory arguments. Or he can deliberately ignore the truth and accept falsehood in its place, rejecting the will which has truth on its side. These two alternatives are the subject-matter of *bebira*, or free choice.

* *Bebira depends on the person alone.* There is no outside cause involved. The prime cause is the person himself. This is well known to anyone who has even once exercised his *bebira* and conquered his evil inclination. Such a person feels with the utmost clarity that he has relinquished illusion and opted for the truth.

23

But someone who has never made the necessary effort to subdue the evil side of his nature will never be able to understand this. He has always given in to his "will" as soon as it presents itself, and he therefore believes himself to be at the mercy of "the stronger will" at all times. He cannot appreciate the reality of *bebira*, because he has never in fact made a *bebira*. He is therefore under the illusion that all human actions are subject to external causes. To those who deny the reality of free will we therefore say: "Your philosophy is merely a reflection of your own heart. You deny free will because you are in fact unfree; you have enslaved yourselves to the evil within you."

RECOGNIZING TRUTH

To sum up: The essence of good *bebira* is to recognize the unique and indivisible nature of truth; and this in effect is to recognize the Creator. The essence of a bad *bebira* is to accept falsehood as reality, and this in effect is to deny the oneness of God and to accept the falsehood of a duality of powers in the universe. The Rabbis said, "The *yetzer ha-ra* is like an alien god in the human heart,"¹ and "Whoever listens to his *yetzer* is like an idolater."² The Rabbis even call Adam a "heretic"³ for listening to the wiles of the serpent, although he sinned with the best of intentions (as we have explained elsewhere).⁴

24

the *bebira*-point

When two armies are locked in battle, fighting takes place only at the battlefield.⁵ Territory behind the lines of one

army is under that army's control and little or no resistance need be expected there. A similar situation prevails in respect of territory behind the lines of the other army. If one side gains a victory at the front and pushes the enemy back, the position of the battlefield will have changed. In

* fact, therefore, fighting takes place only at one location, though potentially the line could be drawn anywhere in the territories of the two contending countries.

בחירה היא חיים

ואעשהך לגוי גדול, ואברכך ואגדלה שמך, והיה ברכה: (יב,ב)

ואעשהך לגוי גדול - זה שאומרים אלהי אברהם, ואברכך - זה שאומרים אלהי יצחק, ואגדלה שמך - זה שאומרים אלהי יעקב. יכול יהיו הוהמנים ככולם, ח"ל והיה ברכה, כך הוהמנים ולא כהם. (רש"י)

שלשה הם אבות האומה, אברהם יצחק ויעקב. לכל אחד מהם יש חלק חיוני בבנינו של עם ישראל, כדוגמת שולחן בעל שלש רגלים, שאם ינטל אחד מהם אין הוא יכול לעמוד. לכן אנו מזכירים תמיד את שלשתם, ומייחדים את שם ה' על כל אחד מהם בנפרד: אלהי אברהם, אלהי יצחק, ואלהי יעקב. ובכל זאת נאמר כאן "והיה ברכה", שלא יהיו הוהמנים אלא בשמו של אברהם. במה זכה הוא, מה מייחד אותו לעומת שאר האבות?

* רגילים לכנות צדיק בשם "עובד ה'", עלינו להתבונן, מה טעון בכינוי זה? מה מייחד את העובד ה'! האם לא כל יהודי המקיים תרי"ג מצוות עובד את ה'?

ברם, קיים תנאי בסיסי בעבודת ה', שרק מעטים מקיימים אותו בשלימות: "ובחרת בחיים".

מה היא "בחירה"? יהודי שחתחנך בבית של תורים שומרי תורה למד לקיים את המצוות המעשיות והורגל בהם. בדרך כלל הוא ימשך לקיים אותם במשך ימי חייו, מכח הרגל זה שקנה בילדותו. אך האם ניתן לומר שהוא "בחר בחיים"?

לא ולא. מי שמקיים את המצוות מתוך הרגל, אינו יכול לבחור בטוב, כי אין לפניו שתי דרכים לבחירה; השאלה אם לקיים או לא לקיים כלל אינה עולה על הפרק. מתי מגיע רגע הבחירה? כשיש צורך לקיים מצוה שלא הורגל בה, או כאשר בקיום מצוה מתגלח קושי שיש להתגבר עליו. אז מגיע ה"רגע של אמת"; מי שעובד את ה' תוך בחירה בטוב, מתגבר - ואילו המקיים את המצוות כ"מצוות אנשים מלומדה", וכשל.

20 אין תחום שבו ההבדל בין השנים בולט כל כך, כמו חינוך הילדים. רק אדם העומד בדרגה של "בחר" מסוגל להעביר את המורשת שקיבל מאביו לדור שלאחריו. רק הוא יכול להיות "טופח על מנת להטפוח", ילד שרואה את אביו כשהוא מוסר את נפשו על קיום המצוות, מבין את חשיבותם ומשתדל אף הוא ללכת בדרך זו. לא דרושה לכך מסירות נפש גדולה. כל תשומת לב, גם אם אינה עולה ביוקר, מראה על "בחירה בטוב". אך ללא תנאי זה, כשהאב נראה מקיים את המצוות ביושב וללא כל גילוי של רצון עצמי, אין תקווה להצלחה בחינוך הבנים. ולכן מדגיש הפסוק: "ובחרת בחיים, למען תחיה אתה וזרעך". הבחירה שלך היא מכריעה לא רק את חייו, אלא גם את חיי הדורות שאחרך.

* אין ספק, שכל האבות הקדושים היו בבחינת "בחר" בכל רגע ורגע מחייהם. גם יצחק ויעקב, שחונכו על ברכי אביהם, לא עבדו את ה' רק מתוך ההרגל שקנו בבית ההורים, אלא קיימו בעצמם "בכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים", כאילו זו הפעם הראשונה שמקיימים

את המצוה, וממילא יש כאן "בחירה" חדשה בכל פעם. אך אין להכחיש, שבמעלה זו היה אברהם אבינו בולט מעל כולם. הוא זה שטעם את טעמה המלא של הבחירה, כאשר עוב את גילויו אביו וחכיר את בוראו. הוא הרגיש את החידוש שבקיום התורה, פשוטו כמשמעו. אצלו לא היה ניתן לגלות כל עקבות מן ההרגל של בית אבא, שיהיו בבחינת סיוע לעבודתו שלו.

21 אנו זקוקים לכל שלשת תאבות וליסודות שהניחו בבנינו של כלל ישראל. אך "חיה ברכה, לא יהיו הוהמנים אלא בך". עיקר העיקרים, יסוד היסודות, הוא יסוד הבחירה; גם מי שנדל וחי בסביבה שהתורה וקיום המצוות הם דבר המובן מאילנו, אינו פטור מלקיים את הצווים של "ובחרת בחיים", ומנקודת מבט זו, אולי דוקא בדים שנראים כ"פרט של מה בכך", עושים את כל ההבדל.

(ע"פ כתב סופר)

25

THE MORAL BATTLEFRONT

The situation is very similar with regard to *bebira*. Everyone has free choice - at the point where truth meets falsehood. In other words *bebira* takes place at that point where the truth as the person sees it confronts the illusion produced in him by the power of falsehood. But the majority of a person's actions are undertaken without any clash between truth and falsehood taking place. Many of a person's actions may happen to coincide with what is objectively right

26 because he has been brought up that way and it does not occur to him to do otherwise, and many bad and false decisions may be taken simply because the person does not realize that they are bad. In such cases no valid *behira*, or choice, has been made. Free will is exercised and a valid *behira* made only on the borderline between the forces of good and the forces of evil within that person.

OBSERVANT JEWS AND BEHIRA

For example, many otherwise observant Jews are prone to speak evil of others, thus transgressing the prohibition against *lashon ha-ra'* without even realizing that it is a grave sin. Yet these same people would not dream of transgressing the laws of Shabbat; their *yetzer ha-ra'* does not

even tempt them to do this or to miss prayers or not to don *tzitzit* or *tefillin*, because they have been brought up to do these things without question. [There is thus no *behira* involved in any of these cases. *Behira* comes into play only when one is tempted to go against the truth as one sees it, and the forces on either side are more or less equally balanced. The point at which this equilibrium is reached obviously varies with the individual and depends on many factors, such as heredity, environment, education, etc. But there is no human being who does not have a "*behira*-point" somewhere along the scale.]⁶

27 FLUID FRONT

It must be realized that this *behira*-point does not remain static in any given individual. With each good *behira* successfully carried out, the person rises higher in spiritual level; that is, things that were previously in the line of battle are now in the area controlled by the *yetzer ha-tov* and actions done in that area can be undertaken without struggle and without *behira*. In this sense we can understand the saying that "one mitzva leads to another."⁷

And so in the other direction. Giving in to the *yetzer ha-ra'* pushes back the frontier of the good, and an act which previously cost one a struggle with one's conscience will now be done without *behira* at all. The *yetzer ha-tov* is no longer functioning effectively in that area. And so we have learnt: "One sin leads to another," and "as soon as one has committed a sin twice, it is no longer a sin for him."⁸

So we see that education and environment cannot in any way change the essential act of *behira*, but only the location at which it takes place — the position of the *behira*-point on the moral scale. Every human being possesses the power of perceiving the truth available to him at his particular level, clinging to it, and refusing to be deflected from it by the seductive illusions of falsehood. In this there is no difference at all whether his upbringing raised or lowered his *behira*-point. The ability to adopt the truth as he knows it is equal in all situations.

28 POINT LOCATION

To sum up: everyone has free choice at his *behira*-point, but the position of the *behira*-point itself is determined by various factors. This may be affected by his own previous choices, which may have raised or lowered his *behira*-point. Or it may be affected by factors outside his control. Divine Providence may have placed him from childhood in a certain environment, higher or lower as the case may be. (To gain some inkling of why God arranges matters so that some have their *behira* on one level and some on another, read carefully what we have written in the essay "Why Do the Righteous Suffer?")⁹

29

There is thus no free choice except at "the point of free choice," and this point is fixed by antecedent factors. But there are no outside factors which can affect the act of *behira* itself. Here the human being himself reigns supreme.

This is also the meaning of that famous saying of our Rabbis (*Berachot* 33b): "All is from Heaven except the fear of Heaven."

"All is from Heaven": all that befalls a person, everything that determines where his choice shall take place, the level of his *behira* as well as the kind of test to which he will be submitted — all this is from Heaven. The only thing in man's hands is "the fear of Heaven," which is the sense of responsibility to the truth which he can either adopt or reject as he wills. The fear of Hashem — whether the fear of material consequences or fear and awe on higher levels — is essential to prevent one being deflected from the truth. This is the essence of *behira*.

30

It follows from all we have set out above that the merits of a person are not those mitzvot and good deeds to which he has been trained, but only his free acts of *behira*. The good acts he has been brought up to do are not his own; they merely serve to set the position of his *behira*-point.

Whatever reward is due must go to those who brought him up so well. They fulfilled the mitzva of education by ensuring that his first *behira* acts should take place at a high level.

We have referred elsewhere¹³ to the great discovery of Rabbi Noson Tzvi Finkel of Slobodka, who learnt this very important principle from the Torah's treatment of Lot.

31 LOT'S MERIT

He writes that Avraham's characteristic was lovingkindness; so much so that anyone who lived with him adopted this mode of behavior to the utmost degree, even to the extent of being ready to give up his life for lovingkindness. We see this from Lot, who was brought up in Avraham's household and had learnt the ways of lovingkindness to such a degree that when he came across strangers in Sodom he was ready to insist that they come to his house,¹⁴ and in the moment of danger he risked his life to protect them from the mob, which threatened "to break down the door."¹⁵ Surely a superb level of *hesed*!

Yet when the Torah tells us by what merit Lot deserved to be saved from Sodom it says¹⁶ "God remembered Avraham and saved Lot from the destruction." What did God remember? A good turn that Lot had once done for Avraham. As Rashi says,¹⁶ "Lot knew that Sarah was Avraham's wife and he heard Avraham referring to Sarah as his sister, and he did not reveal the secret. . ."

Surely this is most extraordinary. Here we have a man who displayed the utmost self-sacrifice for a noble cause, but all this seems to be ignored. All that is remembered to his credit is that he was not a traitor; he refrained from betraying his own uncle, his beloved master, to murderers!

Most people who are brought up to a life of mitzvot and good deeds do these things without depth of feeling or commitment. They are for them "a mitzva of men, learned by rote."¹⁸ Now it is true that God does not deny the reward of any creature,¹⁹ and they will certainly be rewarded for keeping to what they have learned. But if we are talking about elevated levels of mitzva-observance, these are almost completely absent. These levels are achieved only by *behira*, and these people rarely confront their evil inclination.

*The happy man is the one who uses all that has been given him by his upbringing as a springboard and whose ambition is to rise to ever more elevated levels, in deeds and in devotion. (A person who is satisfied with plodding along doing by rote the things he has been brought up to do carries a great burden of responsibility. There is no greater sin than wasting one's opportunities.²⁰ Not exercising

From this we can learn that any behavior a person adopts as a result of training or by copying others is not counted as his own, and does not stand to his credit on the day of judgment.

*What does? Only that which is truly his own; the fact that he conquered his evil inclination in a matter on his own level, something he had not been trained in, something that was his own particular *behira*. It should be remembered that Lot's weak point was greed; it was because of his greed that he left Avraham, and it was his greed that led him to Sodom in the first place.¹⁷ His natural aversion to betraying his uncle was balanced by the thought of the riches that would be his had he been the sole relative of the much-praised Sarai; and the conditions for a true *behira* were fulfilled.]

behira is the greatest sin of wasted opportunity, because the purpose of man's creation is to exercise free will.)

Shalom Esnei - R. Zev Jeff
XI. THE IRREPRESSIBLE SPARK ♦ 51

The *berachah* of *Avos* concludes with Avraham alone, as the Gemara deduces (*Pesachim* 117b) from the verse "*V'hyeh berachah* — And you alone will be mentioned in the conclusion of the *berachah*" (*Bereishis* 12:2). This hints at a number of ideas.

First, all of the *Avos* emanated from Avraham, and therefore in reality he incorporates them all. It is his shield that is the foundation of all Klal Yisrael and hence Avraham is the quintessence of all.

Second, as Rav Shimon Shkop, *z"l*, remarked, in the course of Jewish history there have been various eras. There have been times when Klal Yisrael was stable, and fathers and grandfathers passed on the *me-*

**ness* of Torah to their progeny. This is likened to Yaakov, who received the tradition from his father and grandfather. At other times, it was only the fathers who had returned to the Torah way after previous generations had strayed. Like Yitzchak, the children only had the fathers from whom to seek guidance and not their grandparents. And there were eras when the children had to seek Hashem on their own, like Avraham Avinu, having no father or grandfather to show them the way, for the children were the first generation to return after generations of fathers who had abandoned the Torah.

*I might think, says Rav Shimon Shkop, that in the concluding era of the world before Mashiach comes, all these various eventualities will

exist. The Gemara tells me otherwise: "*Becha chosmim*" — the conclusion will be only with you, Avraham. Times before Mashiach will be so trying and so difficult that if one does not strengthen oneself to adopt Torah on his own, the tradition received from the elders will not be enough to combat the negative influences of one's time.

Third, the attributes of Yitzchak and Yaakov — *avodah*, service to Hashem, and Torah — will not exist in their intensity at the conclusion of history before Mashiach comes. In *galus* we do not have a Beis HaMikdash in which to bring sacrifices, and we must suffice with the substitute of prayer alone. And in *galus* the Torah is diminished, both quantitatively, with the many mitzvos that cannot be fulfilled, neither outside of Eretz Yisrael nor without a Beis HaMikdash, and qualitatively, as the verse says in *Eichah* (2:9), "Her king and princes are in exile; there is no Torah."

*All that will be left in its full intensity will be the attribute of Avraham Avinu — *chesed*, kindness. And in the merit of Jews performing acts of kindness for one another we will be redeemed, as it says, "Zion will be redeemed with justice and will be returned through acts of *tzedakah*" (*Yeshayahu* 1:27).

שלום לך לך נתיבות עה
37

עוד אי בתו"ל (ב"ר לט) בענין והיה ברכה, שכל הרואה את אברהם אבינו מתברך, וכל הנוגע באברהם אבינו מתברך, וכן כל מי שעסק עמו במסחר כבר היה מתברך. והיינו שכל מי שרק בא

כשום מגע עמו מתברך, וצ"ב מדוע דוק אצל אברהם היתה מדרגה זו שכל הרואה אותו והנוגע בו מתברך, ולא מצינו דוגמתו בשאר הרועים הק'.

ויל"ב דהברכה לאברהם הכוונה היא למדתו של אברהם מדת החסד, שהיא יסוד בנין העולם, כמאה"כ כי אמרתי עולם חסד יבנה (תהלים פט), פי' שכל הבריאה מיוסדת על מדת החסד, וכמד"כ (שם קיט) חסדך ה' מלאה הארץ. ואף שבנין העולם הוא ככל המדות אך מדת החסד היא בחי' היסוד לבנין העולם, שכל קיום העולם מושגת על יסוד מדת החסד והאהבה. וכמו שמפרש הפסוק הנו' בספר החיים לאחי המהר"ל (ח"ב פ"ג), שלכך כל קיום העולם והתולדות הוא ע"י מדת האהבה, והרי כמ"כ יכל הקב"ה לברוא שיהיה זאת ע"י מדת היראה או שאר מדות, אלא כיון שהקב"ה הוא מקור הטוב ומדרך הטוב להיטיב, על כן יסד את כל בנין העולם על ידי מדת החסד והאהבה. ובוה חפץ הקב"ה להראות כי עולם חסד יבנה, שרצונו ית' כי כל קיום העולם והמשכיותו יהיו מכה מדת החסד והאהבה.

וענין זה הוא הן בגשמיות והן ברוחניות, שכל קיום העולם הגשמי והרוחני הוא במדת החסד והאהבה, שהרי תכלית עבודתו של איש יהודי היא לקיים ואהבת את ה' א' ככל לבבך וככל נפשך וככל מאורך, ולהשיג אהבת ה' הראויה שוהי המצוה הגבוהה ביותר כעבודת ה'. וכמו כן מדת החסד היא היסוד לדבקות בה' תכלית התורה והמצוות, וכדרשת חו"ל בספרי עה"פ (דברים יא) ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו, הדבק במדותיו, מה הוא נקרא רחום

אף אתה רחום מה הוא חנון אף אתה חנון מה הוא
 אך אפים אף אתה אך אפים, והרי שכל ההדבקה
 במדותיו ית' היא במדת החסד. וכן מצות ואהבת
 לרעך כמוך שהיא הכלל גדול בתורה, קשורה למדת
 החסד. גם כל עולם התיקון שהחל מאברהם אבינו,
 לאחר כל הדורות של העדר דור אנוש דור המבול
 ודור הפלגה, התחיל במדת החסד של אברהם אבינו,
 והוא כאמור שכל קיום העולם הרוחני הוא במדת
 החסד. וגם הקיום הגשמי של העולם אינו יכול
 להתקיים אפילו רגע אחד בלא חסד הש"ת המקיים
 את העולם ומשפיע תמיד בחסדו וטובו את כל צרכי
 האדם. וזהו פי' אלה תולדות השמים והארץ
 בהברא"ם, שכל תולדות השמים והארץ הם בזכות
 אברהם היינו מדת החסד, תולדות השמים מרומז
 לכל הענינים הרוחניים עניני עבודת ה', והארץ
 מרומז לכל הענינים הגשמיים, שכל קיומם הוא
 במדת החסד שהיא שורש בנין העולם וקיומו.

ולאור זה מתקבלת משמעות עמוקה יותר
 במאמר מרן מקוברין ז"ע, שכל יום שאין עושים
 בו מעשה חסד אינו נחשב ליום בחיים. ונמצא כן
 גם בספר שלי"ה הק' (סוף מס' פסחים), עה"פ חסד
 א' כל היום, שבכל יום צריך יהודי לעשות מעשה
 של חסד. שלכאורה צ"ב מה שענין זה נאמר דוקא
 כלפי מדת החסד ולא בשאר מדות והנהגות טובות
 וישרות. אכן הטעם בזה, דמכיון שכל מציאות חיי
 האדם בגשמיות וברוחניות היא רק מכה המשכת
 חסד הש"ת עליו, והמשכת חסד הש"ת היא רק
 ע"י הנהגת האדם במדת החסד, וכא' כי אמרתי
 עולם חסד יבנה, שמדת החסד היא יסוד העולם,
 וכשם שכל בנין תלוי ועומד על היסוד, כך כל
 הבריאה עומדת על יסוד מדת החסד, ולפיכך ביום
 שאין יהודי עושה בו מעשה חסד אין לו הכלי
 להמשיך על ידו חסד הש"ת עליו. וזהו דאיתא
 במדרש (שוח"ט תהלים לו), שאברהם אבינו פגש
 את שם בן נח ושאל אותו איך ניצלתם מחרון האף
 הגדול בזמן המבול, וענה לו בזכות החסד שעסקו
 כל היום לספק מזונותיהם של החיים בתיבה. רק
 בכה מדת החסד ניצלו מחרון האף הגדול.

ועפ"י שהברכה האמורה כאן הכוונה למדת
 החסד, מדתו של אברהם אבינו, י"ל אומרים ז"ל
 כפי' ואברכך ואגדלה שמך דמתקיים ע"י שאומרים
 אלקי יצחק ואלקי יעקב. דהנה כיצד ג' האבות
 הם בחי' ג' המדות חסד גבורה ותפארת, ומלבד
 המדות המקוריות של תג"ת נחלקת כמ"כ כל מדה
 לפרטי המדה, וגם מדת החסד עצמה נחלקת לחסד
 שבחסד גבורה שבחסד ותפארת שבחסד. והנה אי'
 בספ"ק דברכה הראשונה בשמו"ע היא כנגד אברהם
 ומדת החסד שכל ענינה חסד, וכמו שאומרים בה
 גומל חסדים טובים וכו' וזכר חסדי אבות וכו' למען
 שמו באהבה, וע"כ נקבעה לברכה הראשונה לפי
 שעולם חסד יבנה, כאמור שמדת החסד היא היסוד
 שכל העולם עומד עליו. ומה שאומרים בברכה זו
 אלקי יצחק ואלקי יעקב אין זה כנגד מדות הגבורה
 והתפארת המקוריות, אלא כנגד גבורה שבחסד
 ותפארת שבחסד, שהכל שייך למדת החסד של א"א.
 וע"כ כך חותמין מגן אברהם, כי כל ברכה זו שייכת
 למדתו של אברהם. מדת החסד. וזהו פי' ואברכך
 ואגדלה שמך, זהו שאומרים אלקי יצחק ואלקי
 יעקב, דהיינו גבורה שבחסד ותפארת שבחסד, שהכל
 הוא ברכה לאברהם.

ובזה יתבאר הענין המיוחד שנאמר באברהם
 והיה ברכה, שכל הרואה אותו וכל הנוגע בו מתברך,
 * שזהו שלימות מדת החסד שנהיה לעצם של ברכה,
 כי אברהם אבינו לא רק עסק במעשי חסד, אלא
 כל מציאותו ומהותו היו חסד ורחמים. ועי"ן נהיה
 למקור הברכה, עד שכל הרואה אותו וכל הנוגע
 בו מתברך. וכמשמעות לשון חז"ל, הדבק במדותיו
 מה הוא נקרא רחום אף אתה רחום מה הוא נקרא
 חנון אף אתה חנון, היינו שלא רק תעשה מעשי
 רחום וחנון, אלא תהפך כל מציאותך לבחי' עצם
 של רחום וחנון. אדם כזה אפילו בשעה שאינו עושה
 חסד הרי עצם מציאותו אהבה וחסד ורחמים. יש
 מי שמדת החסד שלו תלויה אם יש באפשרותו
 להיטיב עם זולתו, וכאשר אין מודמנת לו אפשרות
 לכך אין לו שייכות למדת החסד. אך מי שכל מהותו
 חסד, הריהו תמיד רחום וחנון בכה, ואף שבפועל
 אינו יכול לסייע לתברו מרגיש את לב זולתו וחי

עמו בשמחתו ובכאבו. וזהו פי' והיה ברכה שאמר
 הקב"ה לאברהם, שתהיה לעצם ומציאות של חסד,
 לא רק בעשיית מעשי חסד, אלא כל מהותך תהא
 חסד. וע"כ כל הרואה את אברהם אבינו מתברך
 וכל הנוגע בו מתברך, דכמו שכל המחובר לטהור
 * טהור, כך כל המחובר לעצם הברכה מתברך, שהוא
 מחובר למדה שהיא יסוד בנין העולם. וע"ד שמצינו

מזמור מאמר א לרוד

43 יצא כח - ראש ישיבה תחתין - קס"ב יס"ב

וביאר הסבא מסלבודקה זצ"ל דיסוד ענין מדת החסד אינו להשלים חסרוננו של
 הנצרך, אלא להיטיב לאחרים מכה מדת ההטבה והחסד של חנונו, דחסד אמיתי אינו
 להשלים חסרונם של הנצרכים כמאכל ומשחה וכגד ללבוש, אלא חסד הוא להיטיב
 ולהתחסד עמהם מכה עצם מדת ההטבה שלו, דעיקר תכלית מדת החסד הוא להיטיב
 * לאחרים ולא רק למלאות חסרונם, והוא להשתוקק להיטיב ולהתחסד עם אחרים אפילו
 כשאינם צריכים לטובה שמיטיב להם, ואין להם שום חסרון שנצרך למילוי והשלמה,
 דיש לו לאדם הדבק במדת החסד לחזר אחר אופנים שיוכל להיטיב ולהשפיע לזולתו,
 ולא מחמת חסרונו וצרכו של הזולת, עד שאינו נח ושקט עד שימצא היכ"ת להיטיב
 ולהשפיע לאחרים.

זו היתה מדת החסד של אברהם אבינו, וזהו שאמרו דמי שאין דרכו בפת חטים
 ואין דרכו בכשר ואין דרכו בייץ ולא היו חסרים לו מאכלים אלו כלל, היה אברהם
 אבינו מלמד אותם מושגים חדשים ומחדש להם ההבנה בטובת מאכלים אלו, כדי
 שיוכל להוסיף להם הטבה יותר ממה שהיו צריכים, הוא נתן להמקבל הכלים כדי
 שיוכל לקבל הטבתו, ומי שאין דרכו בפת חטים וכשר ויין היה אברהם מחדש לו
 ההשגה בטובתם, בכדי שיוכל להיטיב להם ויקבלו הטבה של פת חטים וכשר ויין,
 כי יסוד מדת החסד של אברהם היה להיטיב ולהוסיף הטבה לאחרים אפילו כמה שלא
 הרגישו בחסרונם למען עצם ההטבה לאחרים.

יב' ונראה להוסיף עוד עומק על פי דברי הסבא מסלבודקה זצ"ל, דעיקר האופן הראוי
 להידמות אל הקב"ה וללכת בדרכיו במדת החסד, הוא להיות 'איש חסד' כלשון
 הפסוק (משלי יא, יז) 'גומל נפשו איש חסד', והוא שיהיה האדם טוב בעצם ומתוך
 זה מעצמו יטיב לאחרים, ואז הוא מהלך בדרכיו של הקב"ה, שהוא מרמה את עצמו
 להקב"ה כביכול שהוא בעצם רחום ובעצם חנון, וממילא הוא מיטיב ומתחסד עם
 כרואיו משום שמתוך הטוב הוא להטיב כלשון הרמח"ל. וזהו חיוב החסד של 'הולכת
 בדרכיו', להיות איש חסד שהוא עצמו טוב, ומתוך זה להיות מיטיב לאחרים שמתוך
 של הטוב להיטיב לאחרים. וזהו חסד של מהלך כדרכיו של מקום, אבל אם לא יעשה
 האדם אלא פעולות של חסד מבחוץ, אפילו אם יהיו יותר מצרכי המקבל, איזו קיום
 מצות הליכה בדרכיו של מקום, מפני שיסוד מדת החסד של מהלך בדרכיו של הקב"ה
 * אינה ע"י עשיית פעולות של חסד ומעשים טובים של חסד, אלא להיטיב לאחרים מכה
 מעלת עצמו שנהיה לאיש חסד שהוא טוב בעצם, ובוה מיטיב עם אחרים מחנך הטוב.
 וזהו מדתו של אברהם אבינו, שהיה מטיב לאחרים מצד חוק מרותיו, שהוא קנה
 מדת החסד בעצם טבעו עד שממילא היה יושב ומהדר בעולם כדי להתחסד עם
 אחרים ולהיטיב להם, ואז הוא מרמה את עצמו להקב"ה, שברא את העולם במדת טובו
 וחסדו להיטיב אע"פ שלא היו כרואים עדיין בעולם שהוצרכו להטבה, כיון שהוא טוב
 בעצם ומתוך הטוב להיטיב.

ב. וכן כשאדם מברך את חבירו בבוקר טוב, או בשבת שלום, או בשבוע טוב, עליו לומר את הברכה מתוך לב מברך שהוא לך טוב, ולא מתוך קריירות, כי חסדים אלו לא עולים כסף. חז"ל תיקנו לנו לומר כמוצ"ש מזמור יושב כסתר עליו, להטיב לחיים ולמתים, לחיים שינצלו מהמזיקים ומכל שעות קשות ורעות המתרגשות ובאות לעולם, ולמתים להארך זמן הרשעים שינחשו עוד בשבת מהגיהנם, וזה חסד, לחשוב על החיים ועל המתים, כשלומדים לחשוב כך, לומדים מהי מדת החסד.

אמספרים על ר' ישראל מסלנטר שעבר עם תלמידיו אחר תפילה שחרית ליד בית מסים ואמר בוקר טוב אע"פ שלא ראה אדם יוצא מבית זה, שאלוהו תלמידיו למי אמרת בוקר טוב, - לא ראינו שום אדם שבא לפניך? השיב להם ר' ישראל "וכי צריכים לראות בני אדם כשביל לברך אותם, אפשר לברך אותם גם בלי לראות אותם". ובמעשה זה חידש להם שאמירת בוקר טוב זה לא אמירת נימוס גרידא אלא זו "ברכה" שאדם מברך את חבירו בכל בוקר, ואפשר לברך את חבירו גם בלי לראות אותם.

רוח צדקה וחסד

פרק א: מצות חסד מן החמורות ומן העיקרים הנדרשים מן האדם

נהנה מצות גמילות חסדים כולל כמה מצות מפורשות מן התורה כגון, מצות הלואה, מצות צדקה, מצות הכנסת אורחים, השבת אבידה, טעויה, פריקה ועוד, וכמה מצות דרבנן כגון שמחת תתן וכלה, ולוית המת, וניחום אבלים, וביקור חולים, וכל זה הוא מצות מיוחדות, ומלבד זה שייך ענין חסד לאין שיעור על כל דבר ודבר שמסייע ועוזר לחבירו ככל צרכו, ומצוה זו מקיפה את האדם במשך כל שעות חייו, ועל כל חסד שעושה מקיים מצות "ואהבת לרעך כמוך"! וכמה רבינו יונה בשערי תשובה [ג] וז"ל: תיב אדם לטרות בדרישת טוב לעמו ולשקוד בעמל נפש על תקנת חבירו אם דל ואם עשיר, וזאת מן המצות החמורות, ומן העיקרים הנדרשים מן האדם, שנאמר "הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות נפשט ואהבת חסד", עכ"ל, ולאחר שנהבדר לנו שמצוה זו היא מן החמורות ומן העיקרים, כל שכן שמוטל עליו לברר הלכותיו ופרטיו, כדי שלא להכשל בהן, וכמו שאמר חז"ל ולא עם הארץ חסיד.

ב. להתחזק המיד סכומי כסף קטנים או אסימונים בכיס, להלוות בשעת הצורך.

ג. להתחזק עם וגיר בכיס, כדי להשאיל בשעת הצורך.

ד. להתחזק בבית מוצרים חיונים, כגון ביצים, מצרי חלב, שמן וכדומה שיהיה אפשר וחת בשעת הצורך.

ה. הכנסת אורחים - מנקה מדרגות, או גבאי צדקה השואלים כפתחים לבקש צדקה, אותם ככוס שתייה.

ו. לצורך שבת קודש להתחזק נרות, מצות או לחמניות מיוחדות, כדי להשלים לשכנים משנה בשעת הצורך.

ז. להתחזק בבית כמה ספרי מוסר קלים או סיפורים להחזק לאמונה ויראת שמים - השאלה לשכנים.

ח. לסלק מכשולים מרשות הרבים.

46 והשאלה נשאלת מדוע חותמים במגן אברהם דוקא ולא בשלשתם מגן אברהם יצחק ויעקב?

ידוע שכל אחד מהאבות סיגל לעצמו ביתר שאת ויתר עוז עמוד אחד מעמודי העולם והם השלשה דברים שהעולם עומד עליהם, תורה - עבודה - וגמילות חסדים. אברהם אבינו עמוד החסד, יצחק אבינו עמוד העבודה והתפילה, שהקריב עצמו קרבן לה' וכן "ויצא יצחק לשוח בשדה" פירושו להתפלל, יעקב אבינו - עמוד התורה, שהרי היה איש תם יושב אהלים, באהלי תורה.

והבסיס לתורה ולעבודה הוא החסד, שכלי חסד אין תורה ואין עבודה. חסד בתורה, אחד עוזר לשני, מבינים דבר תורה ביחד, גדול מלמד לקטן, החכם מלמד להמון העם זה חסד, הרי לך שדרך קניית התורה חייב להיות עם חסד, רבותינו חכמי הדורות חיברו ספרים כדי לכאר לנו את התורה, והעניקו לנו מחמתם הכבירה זה חסד. משה רבינו למד ולימד את כל מה שלמד מפי הקב"ה ולא השאיר לעצמו כלום, טוב עין הוא יבורך זה משה רבינו עזבה וזיכה את הרבים בתורתו. החסד הוא הבסיס לתורה.

וכן התפילה זקוקה לחסד. אי אפשר לתפילה בציבור בלי מנין אנשים, כל יהודי שמצטרף למנין עושה חסד עם חבירו, וגם בעצם התפילה חייבים לכלול את הנקשות עם כלל ישראל, להתפלל אחד על השני, זה חסד, ואדרבא אם אתה רוצה שתפלתך תתקבל מהר, תתפלל על חבירך הצריך אותו דבר, וכך אמרו חז"ל (ביק צב).

ג. מיומן של בעלת חסד

- א. לשים לב לצרכיהם של ילדים, כגון: ילד מחכה במדרגה, לשאול אותו אולי צריך לעכו"ב את הכביש, ילד תהא בחנות, לנסות לעזור לו למצוא מה שצריך, ואם יש צורך לעזור לו לשאת הביתה, ילד מפתויב ברחוב מאותו כשעת הערב, לזרוז שילך לביתו שכדומה אמו מחכה לו וכדומה.
ב. שנקנה במצב של חולשה נקדם או אתרי לידה, לנסות לעזור לה, כגון לשלוח אליה כנות גדולות לעזרה בבית, או לקחת קצת את הילדים מהבית, או לערוך לה בבוקר קניה במכולת וכדומה עצות לשמורה בשעת לחץ.
ג. כשהולכים לזו"ר או לבנק או לעזריה וכדומה, לשאול את השכינה אולי אפשר לעזור לה באיזה שליחות במקומות אלו, וכמו כן שווערים במקנות חפירה וכדומה, לשאול את השכינה אולי היא זקוקה לתפירה.

ד. חינוך ילדים לחסד

- המשך העתקה הייל
א. לשתף את הילדים בפעולות חסד ולהרגילים שלא יעבור עליהם יום אחד בלי עשיית חסד.
ב. כשילד עושה מעשה טוב וכל ילד יהודי - יקר, להרבות עליו בברכי עיניו.
ג. לשבח ולבדח את מעשיו שהוא נחשב לצדק זכר, וכשמרים רוסמים אותו לטובה, ומאד מוחשיבים שם את מעשיו הטובים, וצ"ע עידוד ופלה טובה מחוזק וילד להרבות במעשים טובים בהרבה יותר מגזרות והנחמות.

47 וכן עבודת הקורבנות זקוקה לחסד של הכהנים שמקריבים את הקרבן לה' ומתפללים ומברכים את אחיהם בני' וכן עם ישראל נתן תרומות וחבי שלמים לכהנים להתפרנס בהם זה חסד הדדי - עולם של חסד. וזה הביאור כך חותמים, שאתה העיקר והבסיס לתורה ולעבודה, "כך חותמים", שטר בלי חתימה לא שוה, אף תורה ועבודה ותפילה, בלי חסד לא שוים.

עוד ביאור מאר האהל תורה מדוע חותמים בחסד מגן אברהם, ולא בשאר האבות?

חותמים פירושו סוף. סיום הדורות יהיה בעיקר בחסד ובכך יהא גם סיום הגלות כי עמוד התורה יהא חלש מכפי מה שהיה, כעת אין לנו גדלות התורה של אז, וכן אין לנו את הסנהדרין שדנו דיני קנסות ודיני גפשות, אין לנו לא סמוכים ולא מומחים, אין לנו את האש שהיחה יורדת ללומדי תורה כמו בזמן יונתן בן עוזיאל

והתנאים, וכן העבודה התמטטה מאוד ואין לנו היום קרבנות, מה שנשאר זה התפילה, נמצא איפה שב' עמודים אלו התמטטו, ומתן שכן נשאר במילואו זה החסד שפירושו אדם מטיב לשני כפי יכולתו ולמעלה מיכולתו, והמקבל בא על סיפוקו, וזה יש לנו היום. זאת אומרת אפשר לקיים מצוה זו במילואה אם אך רוצים, משא"כ תורה ועבודה אף אם נרצה לא נצליח להגיע לדרגת הקדמונים. וזה הביאור כך חותמים, זה מה שיעמוד לסוף הדורות עמוד החסד ובכך יגאלו, שנאמר ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה (ישעיה א כו).

בחסד שאדם עושה, שום פעולה של חסד לא הולכת לאיבוד, הקב"ה נוצר חסד לאלפים, החסד שאדם עושה משתלם לו ולבניו לאלפי דורות מניין לנו מאברהם